

Havamål ock dom nio Amerikanska budorden

Av Grølheim

För många år sedan, i min tidiga ungdom på 80 tallet, hängde jag ut med Köpenhamns Anarkisterna. Detta var länge innan dom började bränna ner Shellmackar och spö upp missanpassade individer med väldigt lite hår från socialgrupp 3. På den tiden var det bostadssituationen i Köpenhamn och rätten till ett självstyrkt liv det gällde.

Någon gång befriade vi ett helt bostadsområde runt Ryesgade i Köpenhamn. Det fanns en ockuperad hus, Köpenhamns kommun ville röja undan och vi försvara. På väggen till det ockuperade huset hade ockupanterna hängd en banderoll med inskriptionen "Bättre dö stående än att leva på knä." Det var en slagord som jag omedelbart uppfattade som ett hednisk värde. Dom kohorter av poliser, som vi kämpade mot, var i min uppfattning, romerska legionärerna med sköldar och hjälmar, som borde ha stryk i bästa Asterix-stil. Jag kände mig både glad och stolt över att den "kampgrupp," Jag nu var del av hade gemensamma värden med min religion. Det var även om jag då inte gick och berättade för var och en att jag var asatroende. I dom enstaka fall, där jag talade om för folk att jag trodde på de nordiska gudarna, ansåg de oftast bara det som et provocerande skämt som skulle driva med borgerskapet.

Jag gillade den parollen så pass mycket att ungefär 10 år efter händelsen i Ryesgade hamnade den på listan över "hedniska värden" som jag skrev om i min första hemsida om fornnordisk mytologi. Jag måste erkänna att det var en lista jag skrev utan att ha hade granskat Havamål något särskilt. Nu var det inte så att jag inte använde Havamål när jag skrev min lista över hedniska värderingar. Jag sökte i själva verket att motivera dem i Havamål, men i likhet med andra försök att rättfärdiga hedniska värderingar, valde jag ganska selektivt. Jag försökte grunda det på följande vers;

16. Ovis man tror sig alltid skola leva, om för vapenskitte han sig aktar,
men ålderdomen giver honom ingen frid, fast honom spjuten spara.

Det kan diskuteras om det verkligen är det som är meningen med denna vers? Säger det i själva verket mer än att döden är det enda som är säkert? Visst finns det andra verser i Havamål som direkt motsäger slagordet från Ryesgade banderollen:

70.

Bättre är leva än att liv sakna; vid liv, får sig karl alltid ko.
Eld såg jag brinna i bål åt den rike, och död låg han utanför dörren.

71.

Den halte rider häst, den handen mist, blir herde, den döve duger i strid.
Blind är bättre än att bränd vara; ej av någon nytta är liket.

Ja, inte bara säger dom att det är bättre att vara levande än död. De riktar sig inte bara mot rika människor eller hövdingar, utan mot vanliga medelklass/underklass människor och sen säger dom att handikappade kan vara till nytta och en del av samhället.

När jag i min ungdomliga entusiasm uppfattade den etiken, från Ryesgade banderollen som asatro, då rör det sig inte om Havamål, som jag knappt hade läst på den tiden. Sedan nationalromantiken på 1800 talet, har vi fått en uppfattning om vikingatiden och nordisk mytologi, där krigare ock hjältar har en framträdande ställning. Vi har därför en tendens att söka nordiska mytologin genom sagatexter och hjältekvad, snarare än i dom mytologiska eddakvad. I sagatexter och hjältekvad, är det inte fråga om asatro, utan krigare-etik. Givetvis fanns det krigare moral och machismo i förkristen tid. Det är förmodligen en mänskligt omständighet, men som du kan se i Vølsetätten är

tron på de nordiska makter lika mycket en religion för bönder och trälar. Dom tuffa macho-krigare kan även de hitta et budskap i de mytologiska eddakvad. Thrymskvadet berättar t.ex att det inte är lämpligt att strida, om du har förlorat din hammare. Då är det mycket bättre att vara fjolla. Åtminstone tills du har hittat din hammare igen.

Om du frekventerar amerikanska webbplatser som anger sig som Asatru, råker du ofta ut för listor över nio dygder som de tror är essensen av att vara asatroende. Precis som med min egen lista över hedniska värden, är det en modern uppfinning. De finns i flera versioner. Organisationen Odinic Rite var först med att formulera en lista över dygder som de har omarbetade et antal gånger. Odinic Rites nuvarande version är förmodligen den mest använda, men Asatru Folk Assembly har utarbetat sin egen, delvis inspirerad av författaren Edred Thorsons bok "Book of Troth".

Odinic Rite:	Asatru Folk Assembly:
1. Mod	1. Styrka är bättre än svaghet
2. Sanning	2. Mod är bättre än feighet
3. Ära	3. Glädje är bättre än skuld
4. Trohet	4. Heder är bättre än vanära
5. Disciplin	5. Frihet är bättre än slaveri
6. Gästfrihet	6. Släktskap är bättre än förfrämligande
7. Självförsörjning	7. Realism är bättre än dogmatism
8. Flit	8. Agerande är bättre än livlöshet
9. Uthållighet	9. Härkomst är bättre än universalism

I första hand verkar det som att dessa amerikaner har velat ha en motsvarighet till de bibliska 10 budorden. Det är kanske inte så konstigt när det kommer till kritan. Den allmänna bilden vi har av religion i den moderna västvärlden, är färgad av den kristendomen, som har dominerat den västerländska kulturen i 1000-1700 år. Även vid godkännandet av FornSiðr i Danmark, blev vi ombedda att ange samfundets morallära.

Listor över dygder finns inte i någon nordisk källa. Vare sig i den isländska medeltidslitteraturen, på runstenar från järnåldern / vikingatiden eller från någon annan källa till nordisk förkristen religion. Det gör det inte heller i Havamål. Inte i form av en lista i alla fall. Havamål är främst en samling av goda råd om livet. Visserligen formulerad för en järnålder / medeltida publik, men med en universell karaktär som i dom flesta fall kan användas direkt i dag.

Det hävdas ofta att "de nio amerikanska dygder" härstammar från Havamål och därför tänkte jag att det skulle vara intressant att jämföra dessa dygder mot Odens ord, ock försöka avgöra hur mycket stöd det finns för påståendet. Inledningsvis verkar det som att förankring i Havamål är lika selektivt som i min egen lista över hedniska värden. Och i åtanke av dessa organisationers ideologiska sympatier är det en närbelägen tanke att de nio dygder är mer ideologi än hedendom.

Om vi ska börja i den positiva änden, då finns hos Odinic Rite dygd nummer 6 begreppet "gästfrihet". Det är i ock för sig bra. Vers beträffande gästfrihet, kan du hitta flera ställen i Havamål. Nämligen, i vers 2,3,4,103 och 125. Om man sedan tittar på Asatru Folk Assembly då har inte de med gästfrihet alls. Där emot har dom som dygd nummer 6: "Släktskap är bättre än förfrämligande" När dom såhär mäter upp "förfrämligande" mot "släktskap" då är det knappast tala om "förfrämligande" i klassisk Marxistisk terminologi, utan snarare något som handlar om invandring. Man kan undra varför Asatru Folk Assembly inte har med gästfrihet, när det är en självklar dygd enligt Havamål. Begreppet "förfrämligande" hittar du inte någon stans i Havamål. Varken beträffande landets etniska sammansättning eller den kapitalistiska utsugningen. Det är alltså inte därifrån dom har det.

Det står inte heller mycket om Släktskap i Havamål. Dock i vers 72 hittar du: "En son är bättre,

fastän sent född, sedan faderns levnad är liden. Sällan bautastenar man ser vid vägen, om ej frände över frände dem rest." Det har just inte så mycket att göra med den typ av "släktskap" som ställs i motsats till "förfrämligande" i invandringsdebatten. I stället handlar det om rykte - ryktet är viktigt. En son i den avseende som återfinns i vers 72 behöver inte vara av samma genetiska härstamning som fadern.

"Mod" är Odinic Rite sin dygd nummer 1 och Asatru Folk Assembly har det som nummer 2. Med lite ansträngning kan du använda vers 16 som jag citerade ovan och i vers 15 står direkt "Tyst och klok vare konungason, och *djärv*, när strid står;" Vers 16 har emellertid samma problem i denna sammanhang som i parollen från Ryesgade. Det handlar om dödens oundviklighet. I vers 15 är "*djärv*" något som är kopplad till "konungason". "Män envar" står det vidare i vers 15, tränger endast vara "munter och glad tills han av döden drabbas!" Om jag ska vara rättvis mot Asatru Folk Assembly, så har dom faktiskt med glädje i sin dygd nummer 3. Glädje är en av huvudteman i Havamål; Njut av det goda du har, ta livet med ett leende och oroa dig inte i onödan, är viktiga punkter i Havamål.

Dygd nr 2 hos Odinic Rite är "sanning". Det är svårt att se vart i den nordiska mytologin de har hittat det. Särskilt när man betänker Odens ord till Gundlöd som också finns i Havamål verserna 104-110. I flera verser i Havamål uppmanas läsaren att hålla fast vid sina hemligheter och verserna 42,45 och 46 sägs faktiskt: "Ljuga i väg du, om dom andra ljuger för dig" Sanningen är alltså ingen hednisk dygd.

Asatru Folk Assembly har till dygd nr 1: "Styrka är bättre än svaghet." Styrka nämns inte direkt som någon förtjänst i Havamål. Kanske för att det är så odefinierbar storlek. I vers 64 står det t.ex: "En klok man skall kuva sitt lynne, sin härsklustnad hålla i tygel. Då han märker, när bland modiga han kommer, att ingen är djärv framför alla." Den versen visar hur komplicerat begreppet "styrka" är i den verkliga världen. Ett problem med formuleringen "Styrka är bättre än svaghet" är att det lätt uppfattas som en negation där svaghet är något att skämmas över. Det är något som är direkt i strid med Havamål. I vers 69 står det: "En man är ej olycklig, fast usel till hälsan" och i vers 133: "Ingen är så dålig, att till intet han duger".

Odic Rite har som sina dygder nr. 3 och 4 ära och trohet. Speciellt när dessa två begrepp är så nära varandra, är det svårt att inte komma att tänka på Odinic Rites sitt ursprung i den danska nazisten Else Christensen. Därför är det en något olyckligt formulering, i samband med "Hedniska Dygder". Trohet eller lojalitet till vänner kan du nog läsa ur Havamål 43: "Till sin vän skall man vän vara, till honom och hans vän", men det vore fel att sträcka lojalitetskoncepten utöver den lista av råd om vänskap som finns i Havamål. Sammanhanget är som med så många andra verser i Havamål, råd om hur du hanterar livet mest lämpliga. Det är inte så lätt att ha "kompis gemensamt med sin fiende."

Ära är i sig lite av en gummikoncept, för att vad som är ära beror på kultur och ideologi. Eller med andra ord vilka "dygder", som betraktas som positiva. Det finns verser i Havamål som talar om ett gott rykte. t.ex vers 8: "Säll är den, som åt sig vinner, lovord och lisa i nöden.", men i själva verket, att tala om ära i en högtidlig mening är nog att dra det lite långt. Asatru Folk Assembly skriver i sin dygd, nr 4; att "ära är bättre än vanära." Här är vi återigen tillbaka till frågan om vad som är "vanära". Enligt Havamål är det ingen skam att vara fattig eller svag. Vad som inte er omskriven lika positivt i Havamål är dåren och skrytmåns, men då borde dygden hade låtit "Medelmåttigt klok är bättre än slöe" eller "Anspråkslöshet är bättre än övermod", men det kanske inte låter så pass AFA-likt.

Budord nummer 5 vid Odinic Rite är Disciplin, medan Asatru Folk Assembly har "frihet är bättre än slaveri." Jag misstänker att vi här ser en ideologisk skillnad mellan de två grupperna. Disciplin har en anstrykning av något auktoritär. Det är inte otänkbart att AFA ville signalera att de är positiva till

en högre grad av frihet än Odinic Rite.

Havamål talar vare sig om frihet eller slaveri. Kanske för att slaveriet var ett villkor i världen innan 1848. Vissa verser säger att man måste vara beredd att försvara sig (v 38 och v 127), men det kan lika gärna vara sitt liv som sin frihet eller rykte. Som tidigare nämnts är det inte skam att vara fattig. Disciplin i form av arbetsdisciplin kan du möjligen läsa ur "Arla stige upp" - verserna 58 och 59, men återigen är det talas om förhållandena i världen. Det är inte fel att vara en latmask. Du får då bara låta bli att "äga vill en annan egendom eller liv!" eller vara "till hälften rik". Och som det står i vers 126: Om du gör arbete för andra, riskerar du få otacksamhet för det.

Självförsörjning har Odinic Rite som sjunde dygd. Havamål nr. 36 och 37 säger att det är bättre att ha lite än att leva genom att tigga. Anledningen anger Havamål är att "blödande är hjärtat på den, som bedja skall". Här rör det sig alltså om en inre känslan som kommer av bristande självrespekt, men det finns faktiskt inga krav på andra. Tvärt om, som nämnts ovan, är Havamål så pass oblyg att ge råd om bästa sättet att komma att "äga en annan egendom eller liv!". "Stöld är bättre än tiggande" skulle man kunna säga.

Som dygd nummer 8 och 9 anger Odinic Rite Flit och Uthållighet. Dom värker ha haft svårt att hitta de sista dygder, eftersom det skulle vara just 9. Det finns ingen stor skillnad till Disciplin, om inte dom syftar till "militär disciplin", men språngmarsch och pickelhuva nämns knappast i Havamål. Flit och uthållighet - eller Agerande som är Asatru Folk Assembly's 8: e dygd, hittar jag inte i Havamål, annat än vad som redan nämnts i samband med arbetsdisciplin och självförsörjning. Arbete är en nödvändighet om du inte vill att tigga eller stjäla, men ingen dygd.

Asatru Folk Assembly's dygd nummer 9 "Härkomst är bättre än universalism" återspeglar tydligt deras ideologiska ståndpunkt beträffande genetik och anor, samt skillnaden till den del av asatromiljön, dom inte gillar. Det finns inte ens med bästa vilja, någon stans i Havamål som nämner härkomst eller genetik. Ja, inte ens termen "förfäder" nämns. När dom i järnåldern åt måltid med dom avlidne på högen, var det sannolikt familjemedlemmar, dom mindes och inte någon abstrakt ras-gemenskap med sina grannar.

Även om termen "universalism" har karaktär av en halmgubbe i asatro sammanhang, så verkar Havamål faktiskt vara universell visdom som transcenderar tid, plats och kultur. Oden vandrar i världen, i jakten på visdom. Ja, i alla dom nio världarna. Inte bara i Skandinavien.

Men vad är det som Havamål faktiskt vill säga?

När jag läste Havamål i utarbetandet av denna artikel, fick jag den tanken att en stor del av Havamåls verser kan sammanfattas i två principer som kännetecknar dygder den antika Hellenistiska hedendom. "Känn dig själv" "gnothi seauton" (γνώθι σεαυτόν) och måttfullhet eller "Inget till överskott" "Meden Agan" (μηδὲν ἄγαν). Framför allt är måttfullhet med öl ett återkommande tema i Havamål.

Ett annat tema som Havamål använda en del spaltutrymme, är råd kring vänskap och kärlek. Man kan undra varför inte kärleken är listad som en hednisk dygd i någon av de "nio-dygds manifesterna." Vi har i flera gudinnor och åtminstone en gud för kärlek. Kanske folk är rädda för att det kommer att se för kristen ut, och därför försöka vara så kärlekslösa och oförsonliga som möjligt. Det finns ingen anledning att göra så. Kärlek är bara glasyren som får dom kristna att äta den beska tabletten - hela komplexet av arvsynden, budord, skuld, dom, straff och helvetets eld.

Om man skulle räkna upp nio "dygder" från Havamål, blir det svårt eftersom frågorna Havamål behandlar är komplexa. De lämpar sig inte att listas upp som anbud eller dygder, eftersom det inte är talar om ideella anspråk till folk, utan goda råd om hur man bäst kan relatera till verkligheten. Så jag skulle rekommendera att du bortser i från dygds-listor och istället studera Havamål, försök lära känna dig själv och är återhållsam med öl.

Havamål citat i översättning av Erik Brate